

Ігор Лосєв, "Флот України"

Як кажуть, колись у богословських навчальних закладах практикували таку вправу для майбутніх теологів: "Доведи буття Боже, спростуй буття Боже, спростуй попереднє спростування". Деякі сучасні "правознавці" вважають своїм обов'язком демонструвати дивовижну "гнучкість" правничого розуму, здатного, на їхній погляд, все, що завгодно, довести і все, що завгодно, спростувати.

Це не додає поваги до всього правничого "цеху", коли шляхом більш чи менш складних маніпуляцій нас переконують в тому, що біле є чорним і навпаки, причому тут використовується своєрідна логічна обструкція, коли всі аргументи опонентів тупо заперечуються з допомогою сумнівно-демагогічних тверджень.

Останнім часом у "патріотичних" уколах Росії вважається правилом доброго тону оголошувати політ американських астронавтів на Місяць містифікацією, інформаційною підробкою, пропагандистською спецоперацією тощо. Але російський історик Марк Солонін у його книзі "Мозгоимение! Фальшивая история Великой войны" переконливо довів, що, використовуючи методологію сучасного московського антиамериканізму, можна настільки ж само "переконливо" довести, що не було ніякого польоту в космос Юрія Гагаріна. Для цього треба тільки вперто стояти на своєму: всі документи про політ Гагаріна підроблені, всіх свідків куплено, нічого до і нічого після (ні запусків міжконтинентальних балістичних ракет, ні польотів міжнародних екіпажів на міжпланетні станції) не було. Ну то й чим ви доведете, що "політ Гагаріна" був у реальності? Повідомлення ТАРС? Смішно. Кінохроніка? А, що власне, видно на тій кінохроніці? Стоїть велика ракета, "парує" рідким киснем, що кипить у баках: артист, загримований під Гагаріна, кудись лізе.

... Чим ви доведете, що він потім не виліз звідти, куди він заліз, а ракета не стартувала без людини? Чим доведете, що ракета не вибухнула під час виходу на орбіту? Хто і як міг бачити цей "політ", якщо про нього повідомили тільки після того, як він нібито відбувся? Приблизно з аргументацією такої ж самої логічної "цінності" доводиться мати справу, коли йдеться про український Голодомор-геноцид, з боку опонентів цього трагічного факту української історії. Не визнавати очевидне, заперечувати логічно неминучі висновки, вимагати якихось особливих доказів, яких в усіх інших випадках ні від кого не вимагають — ось методологія супротивників засудження одного з найбільших злочинів проти української нації. Якщо критики концепції українського Голодомору-геноциду напружаться, то вони зможуть не менш "ефектно" спростувати, застосовуючи таку методологію, єврейський Голокост і вірменський геноцид 1915 року.

Хоча Голодомор 1932 — 1933 років визнано геноцидом українського народу законом, що його ухвалила Верховна Рада, а також парламентськими ухвалами двох десятків іноземних держав, у певних колах політиків і близьких їм за поглядами істориків і

правознавців факт геноциду все одно заперечується. Та особливе неприйняття викликає законопроект про кримінальну відповідальність за публічне заперечення Голодомору і Голокосту. Привертає увагу та обставина, що ті, про кого йдеться, не мають претензій заперечити Голокост чи висловити незгоду з кримінальним переслідуванням за відкриті заяви про сумніви щодо фактичності пов'язаних з ним подій. Ніхто не критикує у нас і парламент Франції за запроваджене ним покарання за невизнання вірменського геноциду 1915 року. Проблеми виникають чомусь лише з українською трагедією 1932 — 1933 років. Цікаво, що, обурюючись вищеназваним законопроектом про покарання за публічне заперечення Голодомору і називаючи його замахом на свободу слова, критики не обурюються специфічним законом, що Верховна Рада ухвалила ще за часів Леоніда Кучми і досі не скасувала, незважаючи на його абсурдність.

Це закон України "Про увічнення Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941 — 1945 років". У цьому законі, зокрема, говориться про недопущення фальсифікації історії цієї війни "в наукових дослідженнях, навчальній літературі" і т. ін. Себто, йдеться про те, що група депутатів (насамперед, членів комуністичної фракції) знає якусь "правду" про події 1941 — 1945 рр. в Україні, яку ніхто не має права викладати і оцінювати не так, як ініціатори цього закону. І це, незважаючи на те, що ніякої нормативної історії "ВВВ" не написано до цих пір, якщо не вважати такими сталінсько-хрущовсько-брежневські постулати щодо цих подій.

Але й ці постулати помітно відрізняються одне від одного, бо історична "правда" в СРСР змінювалася залежно від кожного нового генерального секретаря КПРС та його особистої думки і настроїв. Фактично йдеться про увічнення настроїв комуністично-імперської громадськості України в питаннях оцінки Другої світової війни та участі в ній України.

Звісно, цей "зоологічний", з точки зору здорового глузду та історичних фактів, гранично політизований закон ніхто не виконує. Бо якби його виконували, то всі неупереджені наукові дослідження цього історичного періоду мали б негайно припинитися, а сама історична наука в Україні була б знову приречена стати елементом комуно-партійної пропаганди. Чомусь критики Голодомору впритул не помітили, що закон "Про увічнення..." є однозначно антиконституційним, бо заперечує свободу слова, засаду відсутності в Україні обов'язкової для всіх ідеології та заборону цензури. Впровадження такого закону означає повернення жорстокої політичної цензури советських часів. І що дивно, жоден правник не обурився з приводу цього дикого, середньовічного, в душі інквізиції закону (принаймні автору статті випадки такого обурення не відомі), а стосовно Голодомору раптом такі активні виступи, ніби як за команду...

Дехто з юристів на теренах України своє негативне ставлення до закону про Голодомор-геноцид пов'язує навіть з назвою, стверджуючи, що слово "голодомор" уже несе в собі оціночне судження. Проте, чи багато в людських мовах є слів, особливо таких, що позначають доленосні події, що не мають такого підтексту? Що є абсолютно нейтральними? Наприклад, слово "голокост" (у перекладі — "тотальне спалення") чи мовою іврит "шоа" (у перекладі — "катастрофа") також містить оціночне судження. Отже, нам пропонують створення якоїсь дуже специфічної системи правових визначень поза змістовністю і мораллю, у вигляді суто формальних схем. Її можна було б назвати формалістичним правом, а прихильників таких схем — юридичними фетишистами. Такий собі бунт формальності проти фактичності...

За Конвенцією про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 9 грудня

1948 року, геноцид — це “дії, вчинені з наміром знищити (повністю або частково) будь яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу”. Відтак прихильники юридичного фетишизму вимагають довести факт свідомого (й умисного) характеру дій (чи бездіяльності) певних осіб. Але чому йдеться тільки про певних осіб, ніби в тоталітарних державах такого штибу політика є приватною ініціативою окремих індивідів? Невже Голокост був індивідуальним злочином Адольфа Ейхмана, Генріха Гімmlера і т. ін., а не злочином цілої нацистської держави, що, звісно, не заперечує особистої вини окремих осіб? Невже вірменський геноцид 1915 року був злочином лише окремих чиновників та генералів Османської імперії, а не державною політикою? Себто юридичні фетишисти підштовхують нас до зведення злочинної державної політики на рівень окремих ексцесів. Якщо людей певної національності залишають без будь-яких засобів для існування, вилучають усе продовольство, ба, навіть, куховарське начиння, ізолюють військами від інших місцевостей на тривалий період — то хіба організатори цих акцій не розуміють, що чекає на їхніх жертв? З таким самим успіхом можна захищати терориста, який заклад вибуховий пристрій під залізничну колію, мотивуючи це тим, що він, буцімто, не уявляв наслідків своїх дій. Тобто дії організаторів Голодомору були цілком свідомими й умисними.

Друга вимога юридичних фетишистів: довести, що внаслідок Голодомору гинули тільки етнічні українці. Це справді важко, але чи зможе хтось довести, що внаслідок нацистського терору гинули тільки євреї? Жертвами ставали люди різних національностей, але це не може заперечити Голокост. В Україні абсолютну більшість жертв Голодомору становлять етнічні українці, адже саме вони становили етнічну більшість (96%) сільського населення України. Отже, вістря терору голодом в УРСР було спрямовано проти українців. Те, що загинула якась частка людей іншого походження, які мешкали в Україні, є неминучим наслідком комуністичної ідеології, що допускає будь-які “додаткові” жертви в ім’я тріумфу комунізму. На побутовому рівні цей ідеологічний постулат формулюється російською приказкою: “Лес рубят — щепки летят”. Але ж рубали саме український ліс! Комуністичний режим, завдаючи удару по українській нації (на цей період абсолютно не випадково припадали апогей боротьби проти “українського буржуазного націоналізму” і розгром українізації), не вважав за потрібне рятувати окремі іноетнічні анклавні в українській людській масі.

До речі, це не єдиний такий приклад. Коли в 1941 році, а потім у 1944 році депортували з Криму “небажані” народи, то зрозуміло, чому постраждали німці, адже вони могли, як вважали в Москві, перейти на німецький бік, коли 1944 року депортували з Криму болгар — це також зрозуміло, тому що Болгарія ще залишалася союзником нацистської Німеччини, хоча не воювала проти СРСР; кримських татар звинуватили в співпраці з окупантами. А кримських греків взагалі ні в чому не звинувачували, а депортували разом з іншими, не пояснюючи причин. Знову рубали ліс...

Власне, наші юридичні фетишисти мають заперечувати і вірменський геноцид 1915 року, оскільки в Османській імперії нищили не лише вірменів, часто-густо жертвами репресій і різанини ставали греки, серби, болгари, курди, айсори...

Крім того, наші юридичні фетишисти часто плутають поняття “нація” та “етнос”. Усе населення УРСР періоду 1932 — 1933 років було українською нацією в загальноприйнятому західному розумінні цього поняття, адже в західному світі поняття “нація” збігається з поняттям “громадянство”. І якщо нашим юридичним фетишистам вільно гратися в терміни, то нагадує, що в СРСР (так писалися ці аббревіатури: УРСР та

СРСР) існувало так зване союзно-республіканське громадянство, а відтак усі мешканці УРСР уважалися не лише громадянами Радянського Союзу, а й громадянами УРСР. Проте, що в цей час в Україні формувалася нація в європейському сенсі цього слова, свідчать факти різноетнічного походження її визначних діячів — достатньо згадати письменника Миколу Хвильового (Фітільова), поета Майка Йогансена, економіста Михайла Волобуєва, історика Йосипа Гермайзе та багатьох інших, звинувачених в українському націоналізмі. Тому йшлося про злочин, насамперед, за національною, а не за етнічною ознакою, що не виключає факту, що величезну більшість жертв цього злочину становили саме етнічні українці. Удар було завдано саме по українцях, як по нації, здатній перейти на державний рівень існування, а не лише по етносу.

У відкритому листі послам Росії і Ізраїлю в Україні професор Києво-Могилянської академії Олексій Гарань написав:

“Основна аргументація тих, хто не хоче визнавати Голодомор геноцидом, пов’язана з тим, що постраждали не тільки етнічні українці, а й представники інших національних меншин, які живуть у селі. Адже сучасне розуміння “народу”, “нації” саме і включає не тільки етнічну більшість, але й представників інших етносів, котрі живуть на цій території. Таким чином, це справді був “геноцид українського народу” в широкому розумінні цього слова. При цьому удару було завдано по селянству (цілковиту більшість якого склали етнічні українці)”. (“День”, №177, 3 жовтня 2008 року). Дуже показово, що саме в період Голодомору масово забороняються та закриваються українські школи, газети, гуртки в місцях компактного розселення українців у Російській Федерації та інших союзних республіках.

Неважко довести, що Голодомор і боротьба проти “українського буржуазного націоналізму” були не двома паралельними, а єдиним процесом.

До речі, з допомогою формально-юридичних процедур можна заперечити чимало фактів чи принаймні посягти сумніви щодо них. Наприклад, згадана Конвенція і юридичне обґрунтування геноциду з’явилися в 1948 році, а Голокост відбувався з 1941-го до 1945 року. А, як ми знаємо, закон зворотної сили не має. То чи був Голокост геноцидом не в політичному, а в суто юридичному сенсі? Тобто Голокост відбувався тоді, коли поняття “геноцид” не існувало (як і різанина вірменського народу). Це означає, що для юридичних фетишистів тут є чимало можливостей для псевдоюридичного крутіства.

Юридичні фетишисти заявляють, що закон про кримінальну відповідальність за заперечення Голодомору обмежуватиме свободу слова, і погрожують звернутися до Європейського суду з прав людини. Але якщо Європейський суд ухвалить рішення на їхню користь, він у контексті прецедентного права створить умови для порушення питання щодо скасування законів ФРН про відповідальність за заперечення Голокосту і законів Франції про відповідальність за заперечення геноциду вірменського народу в 1915 році. Адже формально-юридично там така сама ситуація, як і з українським законопроектом.

Ба більше, буде створено прецедент для скасування законів ФРН про заборону неонацистської пропаганди на тій самій підставі, що вони обмежують свободу слова. А такі ж обмежують... І коли забороняється поширення ідей міжнаціональної і релігійної ненависті — це також суттєве обмеження свободи слова.

Деякі юридичні фетишисти, заперечуючи Голодомор як геноцид, посилаються на те, що серед осіб, які брали участь у його здійсненні, були й українці. Але це абсолютно хибне спростування Голодомору. Навіть у єврейських гетто нацисти створили “юденрати” —

єврейські ради, які з ними співпрацювали, і єврейську поліцію, що вилучувала людей для відправки до таборів смерті, але факт колаборації певної частини знищеного народу зі своїми катами не заперечує факту злочину проти цього народу.

Деякі "правознавці" такого ґатунку навіть готові визнати Советську Україну "суб'єктом міжнародного права", незалежною і самостійною державою, аби тільки покласти на саму Україну і українців усю відповідальність за Голодомор. Так у 1920 — 1922 роках УРСР мала якусь зовнішню політику і представництва за кордоном. Але з 1923 року (після набрання чинності союзним договором, що формально-юридично так і не був до кінця легалізований) усі державні атрибути Советської України активно усувалися, а на 1932 рік від них і сліду не лишилося. Жодна іноземна держава після 1922-го не визнавала УРСР і не встановлювала з нею дипломатичних відносин. Звісно, таке утворення за визначенням не могло бути суб'єктом міжнародного права. Тут варто навести аналогічні приклади. Як відомо, у 1939 році на уламках Чехословацької Республіки виникла "держава" Богемія і Моравія, що мала власні збройні формування (на відміну від Советської України протягом більшої частини її історії), органи влади і навіть президента. Президентом цього "суб'єкта міжнародного права" був Еміль Гаха, колишній прем'єр-міністр Чехословацької Республіки. Щоправда, реально всі питання в цій "державі" вирішував берлінський намісник Рейнгардт Гейдрих, обергрупенфюрер СС і генерал поліції. Отже, враховуючи, що Богемія і Моравія була "державою" (за рівнем самостійності й міжнародної правосуб'єктності такою самою, як УРСР), усі претензії з приводу масових убивств у містечку Лідиче, страт і переслідувань чехів нинішня Чеська Республіка за логікою наших юридичних фетишистів має пред'являти не нацистській Німеччині, навіть не ФРН, а виключно самій собі.

З приводу цього юридичного формалізму, такий відомий "правник", як помічник присяжного повіреного Володимир Ульянов-Ленін справедливо зазначав: "Формально правильно, а по суті — знуцання, батечку...". Деякі "правознавці" навіть опускаються до таких "аргументів", як посилання на Конституцію УРСР, де було сказано, що вона є "суверенною соціалістичною державою...".

Згадаймо, після 1945 року, коли Сталін (і СРСР) отримав два додаткові голоси в ООН, формально записані на УРСР і БРСР, у цих утвореннях навіть виникли міністерства закордонних справ (ще одна комуністична бутафорія, розрахована на юридичну свідомість формалістів). Тоді єхидні британці (до речі, далеко не невігласи в юриспруденції) запропонували "суб'єктові міжнародного права УРСР" відкрити свою амбасаду в Лондоні, а британську — в Києві. Думаю, читач здогадується, яким був результат...

Геноцид — голодомор був організований комуністичним керівництвом Радянського Союзу за участю його маріонеток в Україні. Він був спрямований проти української нації, що суттєво посилилася і сконсолідувалася протягом українізації. Він був організований з метою не допустити жодних державницьких амбіцій з її боку. Геноцид — Голодомор настільки принципово відрізнявся від усіх інших випадків голоду в різних частинах Радянського Союзу, що довести в тому ж таки Європейському суді його унікальний характер, його спрямованість саме проти української нації є цілком можливим. До речі, по Другій світовій війні, коли український інженер Кравченко, який став перемщеною особою, написав і видав в еміграції книжку про Голодомор та інші репресії в Україні, комуністична партія Франції, яка на той час входила до урядової коаліції, оголосила книгу наклепом на СРСР і звернулася до суду з позовом на Кравченка. Відбувся суд, де

сотні свідків з України, які внаслідок війни опинилися в Європі, дали свідчення про події геноциду, що їх вони бачили на власні очі.

Компартія Франції суд програла. То ж прецедент судової спроби спростування Голодомору вже є.

А юридичний фетишизм — то є особливий стиль мислення, коли з допомогою формально-юридичних конструкцій можна довести і спростувати будь-що, навіть речі абсолютно очевидні. Колись древньогрецький філософ Зенон Елейський, використовуючи формально-логічні процедури, довів, що руху в природі не існує. Хоча всі ми знаємо, що це не так. Ми знаємо також, що право не є синонімом псевдо юридичного крутіства в ім'я досягнення вельми нешляхетних цілей.

Звичайно, дуже важливо, як світ оцінює Голодомор українського народу, але найважливішим є, як ми самі ставимося до цієї глобальної трагедії нашої національної історії, які висновки з неї робимо, яке місце ця катастрофа посідає в нашому самоусвідомленні. А судячи з усього, шлях до глибокого національного прозріння, до осягнення Голодомору-геноциду як неодмінного чинника української історії в самій Україні є значно довшим від шляху до міжнародного визнання...